

Grundlag for rektor Ralf Hemmingsens tale ved årsfesten på Københavns Universitet, den 21. november 2014

DET TALTE ORD GÆLDER

Deres Majestæt,
Deres Kongelige Højhed,
bestyrelse,
studerende,
kolleger,
mine damer og herrer

Lad os skrue tiden et halvt århundrede tilbage.

Året er 1965.

Scenen er USA.

Stemningen er mættet af vold, oprud og opstand.

Bomber fra B52 bombefly begynder at regne ned over Nordvietnam - og protester spreder sig fra campus til campus.

Martin Luther King marcherer i front for borgerrettighedsbevægelsen i byen Selma, Alabama, hvor biografsæder og valglister er lukket land for de sorte.

Raceuroligheder omdanner Los Angeles bydelen Watts til en krigszone.

Muhammed Ali knockout Sonny Liston med sit legendariske "fantomslag".

Der er ikke noget at sige til, at the Beatles samme år råber "Help" på deres nye album.

Midt i dette amerikanske inferno-år, 1965, sker der noget ganske stilfærdigt, som kun få opdager.

En upåagtet forfatter med det anonyme navn John Williams udgiver en roman med titlen "Stoner".

Den bliver solgt i sølle 2000 eksemplarer og går hurtigt i glemmebogen.

Så ligger bogen i koma i fire, fem årtier.

- kun holdt i live af de små magasiner, som er spiselige for feinschmecker-bogorme og universitetets håbløse, humanistiske romantikere.

Men så - pludselig – bliver bogen en af de bestsellere, man kan købe i alverdens lufthavskiosker

- badet i sterilt lys mellem tre-pak tyggegummi og Toblerone-chokolade i megastørrelse.

Den største britiske boghandlerkæde Waterstone kårer den til årets bog. 200.000 eksemplarer er langet over disken i Holland. 80.000 i Italien, tusindvis i Tyrkiet og Israel.

Men det er da et mysterium, at bogen er blevet så populær.

For den handler jo om et meget smalt emne, som ikke burde have en chance i lufthavnskiosken

- i konkurrence med "Fifty Shades of Grey" eller Jamie Olivers seneste appetitvækker.

Ikke alene handler den om en universitetslektor.

Men om en universitetslektor i middelalderlitteratur.

Og Jussi Adler Olsen eller Ken Follett ville næppe udtænke den samme party-killer af et plot.

Allerede på side 1 dræber forfatteren John Williams al suspense ved at afsløre, at bogens hovedperson ender med at dø – efter et i øvrigt helt anonymt liv.

Handlingen er også henlagt til det perifere.

Vi er langt ude på den store, støvede prærie i Missouri i starten af det 20. århundrede.

Langt fra drømmefabrikkerne New York og San Fransisco, hvor man i dag opfatter Missouri og Midtvesten som "fly-over-country".

Bogens hovedperson er bondesøn, født i 1891 – og uden længere fremtidsudsigter end hen til naboens mark.

Så sker der noget nyt inde i byen.

De åbner en slags skole for voksne, de kalder et universitet.

Og en venlig sjæl foreslår, at Stoner skal derind.

Stoner starter på University of Missouri.
Han skal læse landbrugsvidenskab.
Han skal lære noget om at dyrke jorden.
Han skal have en uddannelse, man kan bruge til noget på gården derhjemme.
Særligt ud fra den kalkyle, at når næsten alle i Missouri omkring år 1900 er beskæftiget med landbrug, så må det også være et erhverv med en stor fremtid.

Men Stoner kommer på andre tanker.
Han følger et obligatorisk kursus i engelsk litteratur.
Og midt i en sonet af Shakespeare bliver han ramt - af motivationen.
Han ser sig aldrig tilbage og bliver lektor på universitetet i middelalderlitteratur.

Det er selvfølgelig nogle store, eksistentielle valg for en bondesøn fra Missouri i 1910.
At springe ud som førstegenerations-akademiker.
Og at dyrke Shakespeare. I stedet for at dyrke jorden.

Men i resten af bogen accepterer han blindt sin skæbne – uden at protestere, uden at gå nye veje.

På dansk ville man sige, at Stoner opfører sig ret "stenet".

"Numbness" er en glose, der går igen i romanen.

Eller "følelsesløshed" i Jens Christian Grøndahls oversættelse.

Stoner tager en perlerække af dårlige beslutninger – og navnlig ikke-beslutninger, han skulle have taget.

Han undlader at tage stilling til, om han burde melde sig som soldat i første verdenskrig.

Han gifter sig med den forkerte - og ægteskabet bliver én lang, traumatisk borgerkrig - med konen som aggressor.

Han undlader at blive skilt fra hende, da han møder kærligheden med en anden.

Og han magter slet ikke at positionere sig politisk på universitetet.

Beslutningerne bliver taget for ham, ikke af ham.

I en symptomatisk scene er lektor Stoner totalt optaget af at undervise sine studerende.

Han har selvfølgelig ikke tjekket dét, der svarer til KUnet (universitetets intranet).
Dér ville han have opdaget, at auditoriet var booket af universitetets bestyrelse.
De velklædte universitetsledere banker pænt på døren.
Høfligt meddeler de, at de altså har booket lokalet.
Men ganske uanfægtet og højlydt fortsætter vores anti-helt med at recitere sin Shakespeare – måbende må universitetslederne til sidst fortrække.

Her oplever man en rangorden mellem undervisning og administration,
som man som administrator godt kan skrive sig bag øret.
Vi er til for undervisningens og forskningens skyld – ikke omvendt.

På et tidspunkt fremfører Stoners dekan endda en definition af den succesrige universitetsleder. Ikke de akademiske meritter, men derimod:
"a lot of horse-shit, entertaining and socialising..."

Stoners tonedøvhed bliver skæbnesvanger, da hans intrigante institutleder først degraderer ham til kun at have masseundervisning af nye studerende på skæve klokkeslet.
Og dernæst – en gang for alle - får skovlen under Stoner ved at plante ondsindede rygter om den udenomsægteskabelige affære.

Nej, det er ikke munter læsning.
Den britiske forfatter Julian Barnes fortæller i The Guardian, at han måtte rationere sin læsning: Max. 30-40 sider om dagen.
Ikke fordi bogen er en sovepille.
Ej heller fordi han ville trække nydelsen i langdrag.
Men fordi han ikke kunne klare mere menneskeligt mismod.

Spørgsmålet er dog, om bogen virkelig er så tragisk.
Nej siger John Williams, bogens forfatter.
I et interview fortæller han:
"Jeg synes, Stoner havde et godt liv. Han havde en fornemmelse af, at det han gjorde var vigtigt."

Og Stoners arbejde var først og fremmest at undervise
-og derved formidle den livsindsigt som gemmes i teksterne.
Ja man kunne ligefrem kalde det "et kald".

Stoner underviser med smittende lidenskab.
Vejleder sine studerende med indlevelse.
Står fast på sine akademiske principper.
Og mister aldrig sin selvagtelse – selv da han bliver banket helt ned under
gulvbrædderne.

Måske kan vi aflure nogle tricks fra Stoner. Hvordan bliver man en god lærer?
Bogen rummer ikke nogen pædagogisk betjeningsmanual.
Det nærmeste vi kommer, er dette kryptiske citat:

"Åbenbaringen kommer af at vide noget ved hjælp af ord, som ikke kan forklares med ord".

Det er en beskrivelse af den magiske stemning, som kan opstå i auditoriet,
når den gode lærers glød antænder motivationen hos de studerende.
Men det kunne samtidig udgøre en god, og tilpas gådefuld, beskrivelse af, hvad
dannelse er for en størrelse – en uhåndgribelig fingerspidsfornemmelse.

Som Edward Said, den palæstinensiske professor i litteratur ved Columbia University,
engang skrev om det modsatte af dannelse:

*"Jeg har en ven, der er uddannet ved et af de bedste universiteter i Paris,
École Polytechnique.
Han ved alt, der er værd at vide i denne verden
- men det er også det eneste, han ved."*

Dannelse er ikke forbeholdt humaniora.
Den er også naturvidenskabelig.
Det er vigtigt at kunne bygge broer som holder.

Men nok så vigtigt at vide, hvorfor man kører over dem.
Hvis man skal vække motivationen og nysgerrigheden på alle fagområder
– blandt studerende i Missouri og i København -
skal man ikke servere viden som lig med et forudbestemt facit.
Og man skal ikke reducere viden til mekaniske kompetencer.
Det svarer til at lære at spille på violin – ikke for musikkens skyld men for at opøve
styrke og smidighed i fingrene.
Vi skal give de studerende frirum til at blive forvirrede på et højere plan.
Først da må de opfinde et nyt sprog – eller en ny formel – der kan favne den nye
erkendelse.

Som den danske forfatter Søren Ulrik Thomsen har sagt:

*"Kun det, man næsten fanger, bringer én videre. I bøger, hvor man fanger hvert
eneste ord, står der jo ikke andet end det, man vidste i forvejen."*

Ud fra denne tankegang – som jeg godt tør kalde universitær -
kan både Shakespeare og landbrugsvidenskaben
bringe Missouri meget længere end selv den bedste høst og markernes umiddelbare
horisont.

Men Stoner kan lære os mere.

Lad os zoome ind på en anden scene i bogen.

Stoner sidder med i et udvalg, der skal vurdere om en kandidat er ph.d.-egnet.

Der er en krølle ved situationen:

Kandidaten er en spytslikkende yndlings-student af Stoners magtfulde rival
- den senere institutleder.

Og Stoner har ikke politisk næse.

Han holder den - næsen - nede i det faglige spor

og afslører kandidaten som en blufmager – en ganske vist veltalende blufmager.

En mester i bullshit bingo – men uden basal viden.

Kandidaten bliver klædt fuldstændig af - foran det samlede udvalg.

Og Stoners rival taber ansigt.

Til Stoners dannelse hører altså også en ubestikkelig kvalitetssans.
En evne til at skære igennem varm luft med kolde kendsgerninger.
Og at insistere på det fundament, som al ordentlig universitetsuddannelse hviler på,
uanset fakultet: nemlig viden.

Scenen med optagelsessamtalen er en nydelse at læse
- efter alle Stoners nedture, efter alle nederlagene.
Endelig slår han igen – med et fagligt fantomslag, som en anden Muhammed Ali.
Desværre vinder den politiske næse til sidst over Stoners ærlige snusfornuft.
Et par år efter fedter spytslikker-studenten sig ind på universitetet – ved
institutlederens mellemkomst.

Forvaltningen af livet – og arbejdslivet - er selvfølgelig et spørgsmål om
temperament.
Og de største tænkere skal også have lov til at være stille eksistenser.
Men jeg ville ønske for alverdens Stonere, at de brugte deres akademiske slagkraft
lidt oftere.
Ikke kun hvis man vil være professor i middelalderlitteratur,
eller ekspert i Shakespeare.
For Shakespeare har ikke kun værdi inden for murene – her på universitetet.
Litteratur og sprog – ja humaniora - giver os et universelt sprog til at aflæse og
analysere alle de usynlige menneskelige mellemregninger, som har betydning for
"bundlinjen" på enhver arbejdsplads.
- At vide noget ved hjælp af ord, som ikke kan forklares med ord.

Lad mig slutte med begyndelsen - og et grimt ekko fra 1965:
vold, opbrud og opstand.
Den 9. august i 2014 bliver seks skarpe skud løsnet i Ferguson, Missouri
– ikke langt fra Stoners fiktive fødeby.
Skuddene bliver affyret af en hvid politibetjent og rammer den 18-årige sorte Michael
Brown, to af dem i hovedet.

Michael Brown var en mønsterbryder.

Ikke en mønsterelev i high school.

Men han havde en drøm om at blive klimaanlægstekniker og skulle være startet på Vatterot College i Missouri.

Med andre ord var han – måske – på sporet af den samme sociale opstigning som Stoner.

Men jeg vil vove den påstand, at alle studerende på universitetet skal være mønsterbrydere i en stonersk forstand.

Når man skal tage en uddannelse er det ikke altid klogt at være dydsmønster.

Det er ikke nok at tage tråden op fra tidligere generationer.

Det gælder derimod om at ribbe op i vante forestillinger og erkende nye sammenhænge.

Derfor gælder den samme investeringsstrategi på universitetet, som gælder på børsen.

De færreste investeringsrådgivere anbefaler at man investerer alle sine sparepenge i én virksomhed, hvor kursen har været støt stigende i lang tid.

De fleste anbefaler risikospredning.

Ud fra den kalkyle ville det være chancebetonet ikke at have både landbrugsvidenskab og middelalderlitteratur i Danmarks portefølje.

Og det ville være en-dimensionelt at reducere klassisk humaniora til ren undergangslitteratur.

For vi kan aldrig vide, hvor og hvornår universitetet skaber den næste bestseller.

Ofte ser vi først værdi af uddannelse og dannelse bagefter, i bakspejlet.

Som når man først opdager en roman 50 år efter udgivelsen.

Eller som Piet Hein har sagt om den kreative proces:

"[...] ofte kender vi først spørgsmålet, når vi har svaret".

Tak.